

Woody Vasulka: Avantgardní umělec - a on je pro vládu! Nepochopitelné...

A TU K NÁM PŘISTOUPILO divčí mládí v minisukýnkách a ptalo se, co se to tedy ukazuje a jaké je to divadlo a zda může dovnitř. Mr. Woody Vasulka řekl: Samozřejmě, jsme tady od toho a vám k službám. Mládí se sportovně vypracovávají na nomahe se optalo: A vy jste ten umělec? Mr. Woody přisvědčil, děvčátka mu podala ruku a řekla, že jsou Jana a Hana. A že jsou až z Prahy. Mr. Woody Vasulka odvětil, že ho to nesmírně těší, on že je ze Slatiny. Z Moravy, dodal. Říkám to dobře? optal se mne pak s neznatelným úsměvem ve tváři. Dobře, povídám.

Zrovna v tu chvíli jsme si totiž se světooběžníkem Woody Vasulkou povídali, jak on za svého zámořského života vnímal národnostní problémy a jak je vnímaly emigrační kruhy, v nichž se pohyboval. Cítili jste se Čechy, Moravany, Slezany, či snad Čechoslováky?

Tuto zásadní debatu jsme vedli v jednom z pavilónů brněnského Výstaviště, koncem loňského roku na mezinárodní výstavě IN-VEX - COMPUTER 93. Woody Vasulka tam ve spolupráci s fakultou výtvarného umění brněnského Vysokého učení technického a za laskavé patronace vedení BVV předváděl „Theatr of Hybrid Automata“, neboli Divadlo smíšených automatů, sondu do světa počítačového umění, jehož je uznávaným průkopníkem. Začal s tím v Americe před třiceti lety jako čerstvý absolvent pražské FAMU, který vstřebal novou českou filmovou vlnu, jazz, surrealismus, počátky elektronické hudby a ještě předtím, jako průmyslovák, atmosféru brněnských továren i brněnské bohemy.

Takže - jak to bylo s českým nacionalismem v USA?

„My, povlečení emigranti jsme byli většinou individualové. To byl velký rozdíl oproti starším, kteří udržovali kontakty, anebo nejstarším, kteří měli své městečko a v nich ulice, Palackého a Dobrovského... Ostatní národy drží v Americe mnohem víc pohromadě. Číňané mají čtvrtě, Rusové žijí v ghettách a těžko se přizpůsobují. Češi se v USA většinou rozptýlili. Snad v tom byla jistá pragmatičnost, nebo cynismus, nebo nedůvěra k vlastním lidem, nebo všechno dohromady.“

Přesto se musím znovu zeptat - považujete se za Čecha, Moravana nebo Čechoslováka?

„Tak ty rozdíl cítím jenom jazykově. Když jsem přišel z Brna do Prahy na studia, začal jsem mluvit, a nejen já, taky ostatní z Moravy, spisovnou češtinou. Byla to jakási obrana proti terorismu pražského jazyka a pražské elity. A teď, když jsem po třiceti letech častěji doma, tak se mi ta moravská a spisovná řeč zase vrací a když nyní přijedu do Prahy, všichni poznají, že jsem z Moravy. Ale jinak si myslím, že dalšího rozdílu není. Pražský terorismus jazykový, nebo estetický, ten je ovšem skutečností, a proto docela chápu, že se mu mnozí vzpouzejí. Tak je to u všech ve světě, minority se cítí ukrývány, hlásí se o místo na slunci, nese to spoustu trpkosti, avšak je to přirozený kvas.“

Už jsme napsali, že Slávek Vasulka přijel do USA vyzbrojen studiem na pražské FAMU. Byla to dostatečná výbava? „Zpočátku jsem si myslel, že budu pokračovat v tom, co mne na škole učili a co charakterizovalo tzv. českou vlnu, která nám připadala velmi avantgardní. Ale kdeže! Americké filmové nebe bylo odjakživa přepnuto avantgardními umělci, kteří nalézali podporu vlády i mecenášů, z nichž mnozí to mysleli upřímně a jiní chtěli na umělcích zbohatnout. Přesto si myslím, že mne škola, kde panovala velice svobodná atmosféra, i kulturní ovzduší, které se po třicetiletých letech pomalu otevíralo světu, vybavily pro život v USA více než dobře. Amerika byla tehdy velmi romantická, mladá generace velmi levicová, ale to nebylo jen v Americe, vzpomeňte na studentské bouře v osmašedesátých letech. Levicová hnutí nesla tehdy ještě silný etický náboj. Já se ze svou Steinou jsme sice začali v oficiálních strukturách, ve velkému filmu, ale pak jsme zatoužili po nezávislosti a svobodě. A tak jsme se pohybovali v oněch avantgardních kruzích. Byli to mladí blouznivci, kteří konstruovali složité elektronické přístroje, jimiž kloubili techniku s hudbou, obrazem a pohybem. Byli celým svým srdcem proti buržoazii. Chtěli změnit svět. Nezměnili svět, změnili umění.“

Z té doby pocházejí některé kreace, jež nahráli Woody a jeho žena Steina, absolutní hry na cello pražské AMU. Je Islandanka, Slávek Vasulka si ji vzal ještě za studií, pak spolu odešli do Jižní Afriky, pak do USA, kde v Santa Fé žijí dodnes. A Steina hrála a Woody transformoval zvuk jejího nástroje do barevného, chvějivého a vířivého pohybu elektronů.

„Ale tak jako zestráli hippies a Alan Ginsberg a naivní revolucionáři, zašla i elektronická technika. Skončila na půdách, v lepším případě v muzeích. „Náštesti přišel boom videa,“ říká Woody Vasulka.

Co to pro Vasulkovy znamenalo?

„Náhle jsme si byli všichni rovni, všichni jsme začínali od nuly. My jsme se chytli. Stalo se však i cosi jiného. Moderní technologie začaly žít svým vlastním životem. Rozvíjejí se neuvěřitelným tempem a umělci dnes nemají čas, ani možnost, ani peníze na to, aby sledovali jejich vývoj. Není to ani v lidských silách. Proto dnes většina umělců pracuje pro velké firmy, nebo na státních zakázkách, v lepším případě pro galerie nebo soukromníky. Zkrátka, umělci v USA ztratili svoji nezávislost. Už to nejsou volní, svobodní ptáci... A to všechno má ještě jednu nezanedbatelnou dimenzi: Absence uměleckého a tedy i lidského v technologické je nezdravá a možná i nebezpečná.“

Čím se Vasulkovi zabývají dnes? Nemá smysl se prokousávat matematickými vzorci, které vyjadřují procesy, odehrávající se ve videokamere, sledující sama sebe a současně svět okolo. „Skutečnost kolem nás se mění s každým naším slovem, každým pohybem. Mění se ji a naopak, na změny reagujeme. Jako technik bych rád tyto procesy zachytil v souřadnicích, jako umělec vím, že to je sen. Nevím, z d a

Nezávislost je jen sen

z našeho snažení něco zůstane.

Možná, že všechny tyto experimenty skončí v zaprášených skříních, jako skončily elektronické přístroje šedesátých let.“

Návrat ptáka bouřliváka...

Po třicet let se Slávek Vasulka vracel za maminkou do Slatiny sporadicky. Nebyly zde naprosto žádné podmínky pro to, čemu se upsal. Televizní technika v plenkách, video v nedohlednu. O ideologických překážkách nemluvě. Po devětaosmdesátém se frekvence návštěv zvýšila. Woody začal přednášet, nejprve v klubech, přátelům, pak na vysokých školách.

„Dnes už je zde všechno. Nejmodernější technika je dostupná. A proto se taky vracím stále častěji a dokonce nyní budu působit na Vysokém učení technickém v Brně. Vymyslel jsem tam pro mne takovou speciální kategorii hostujícího profesora a mým úkolem je vytvořit na škole základnu experimentálního umění. Nyní hledáme prostory, ve kterých by se daly postavit nějaké interaktivní systémy. Byly by to laboratoře a studia. Chtěli bychom zavítat umělce a studenty i avantgardní techniky s uměleckými sklony z celé Evropy.“

To si vyžadá spoustu organizačních prací. Jak to jde dohromady s onou nezávislostí, kterou jste si zachovával v Americe? Na škole máte dokonce pracovní úvazek...

„Těžko. Setkávám se spoustou pro mne nepochopitelných překážek. A zvykám si na jiné vztahy mezi lidmi, ale zvyknout bych si nechtěl. Víte, v Americe, jakmile jde o práci a tedy i o peníze, se všechno sepíše. Může se to zdát odlišné, ale není, všechno je černé na bílém, nikdo se nemůže vymlouvat a vztahy mezi lidmi to upevňuje a narovňuje.“

To je zajímavé, já si vždycky myslel, že tam se dělají obchody rukoukáním... „Kdepak, taková Amerika už je pryč.“ Říkáte, že Amerika romantická i A-

merika avantgardního umění je ta tam. A co u nás? Jaké je zdejší výtvarné umění nebo divadlo? Vaše videokreace mají s divadlem leccos společného...

„Viděl jsem několik divadel, která si říkají avantgardní, nebo aspoň si tak říkala ještě před nedávnem. Myslím divadlo Husa na provázku, nebo Ha - divadlo, viděl jsem Bole-slava Polívku a mohu říci, že to uskutku nejsou avantgardní nebo experimentální divadla, jak je známe z Ameriky, naopak jsou to velmi klasická divadla. Zdá se mi vůbec, že experimentální scény, literatura a hudba, které se tak rozvíjely v šedesátých letech, nemají dnes v českých zemích pokračování. Možná, že nejbližší je tomu tohle brněnské Výstaviště se svými stavbami, svou náplní a duchem. A ještě něco mne zde zarazí. Stále čekám, že se ukáže intelektuální odpor proti tomu, kam směřujete. Odpor vůči dravému kapitalismu a tchatcherismu. Překvapuje mne nadšení pro nezdravý technický a technologický vývoj...“

Jenže to nás dostane dopředu, my jsme rádi, že se všechno tak bouřlivě rozvíjí.

„A to je právě nepochopitelné. Aspoň pro mne. V Americe většina umělců, kteří se ještě pyšní přívlastkem experimentátorů či avantgardních nebo pokrokových umělců, je vždycky zásadně proti vládě, proti prezidentovi. Ale zde potkávám divadelníky nebo výtvarníky, kteří si říkají avantgardní a přitom souhlasí s vládní politikou... nepochopitelné.“

Je zde ještě něco překvapujícího po těch letech? Město, krajina, domov...

„Všechno je jiné. V Brně - Slatině, kde jsem bydlel, byla za domem pole s černou zemí. Dnes tam stojí paneláky. Všechno je jiné. Jenom flamendři vracející se k ránu domů jsou stále stejní. Tytž jsem potkával před třiceti lety, když jsem jezdil do továren. A tak teď přemýšlím, co mne domů vlastně táhne. Jenom ten pocit samoty a opuštěnosti na zastávce v dešti, tentíž, jaký jsem mívával kdysi? Je to dostatečná odměna? A taky přemýšlím, v čem je rozdíl mezi mnou a lidmi, kteří zde zůstali, mezi námi dvěma, kteří jsme vrstevníky. A zjišťuji, že ten rozdíl lze vyjádřit jedním slovem: peníze. Já bych zde prostě s penězi, které dostávám, žít neuměl a nemohl. Ale vy jste plní obdivuhodného elánu. Zeneť se přitom do světa, o kterém nikdo nic neví a který může být slepou uličkou...“

V tu chvíli vstoupilo do stánku s Woodyho experimentální projekcí další divčí mládí. Ale tohle vědělo, za kým jde a co chce. Byly to studentky architektury, které napadlo, že by svoji diplomovou práci mohly věnovat oživení jedné z mnoha neutešených lokalit v brněnském průmyslovém zóně. „Chtěli bychom ji zapojit do života města, ale nejenom nějak obchodně nebo průmyslově, ale i jinak, pomocí moderních, interakčních systémů nebo velkoprostorových projekcí, možná, že by to mohlo být součástí nějaký skanzen historické techniky, kterou tam v těch závodech mají, a tak si myslíme, že vy jste ten pravý, kdo nám může poradit...“

A bouřlivák Woody Vasulka v tu chvíli zapomněl na nostalgii opuštěných zastávek, na nezávislé a režimy bourající avantgardní umělce i na oddělenou budoucnost. Divky byly zcela souhlasné. Woody Vasulka jimi byl zjevně nadšen. A hned si domluvil schůzku.

Jak je to možné? - ptám se: „Zdá se mi, že jejich nápad oživit, zkulturnit a zlidštit kus tohoto města je tím správným avantgardním činem pro tuto dobu i tuto zemi“, řekl.

Ladislav VENCÁLEK
Foto Lubomír STŘEŠTÍK

Pohledy do dějin

Vymyšlené spiknutí

ZVĚDAVCI před budovou zemského soudu v Praze nebyvali za Rakouska zvláštností. Z nedaleké novoměstské trestnice sem přivázeli obžalované a vězně, mezi nimi vrahy a proslulé zloděje, i osobnosti donedávna vlivné a teď stíhané zákonem. Od rána 15. ledna 1894 bylo u soudní budovy a v okolních ulicích lidí dokonce stovky. Nevedla je sem jen zvědavost. Většinou přišli vyjádřit podporu těm, kteří o deváté usedali na lavici obžalovaných.

Pochybní svědci

Bylo jich šestasedmdesát a všichni mladí. Souzení měli být za zločiny proti státu a veřejnému pořádku. Dopustili se jich jako členové tajného spikleneckého spolku Omladina. Tak to aspoň tvrdila obžaloba.

V Praze opravdu existovaly nevelké tajné společnosti. Zrodila je romantika, touha po dobrodružství i politické nespokojenosti. Žádná ale nebyla souzena Omladinou. Tu si vytvořili policisté a veřejný žalobce Lorenz. Posloužily jim k tomu výpovědi několika mladíků, z nichž dva byli zloději a další nešťastný hraběček toužící zaplašit pocit méněcnosti. Styk s policií zaplatil dokonce v prosinci 1893 životem, přátel ho zavraždili pro podezření z konfidentství. Dodnes se nedá zjistit, zda policii opravdu vědomě sloužil; zdá se, že ústa mu spíše otevřela fantazie a snaha po vlastní důležitosti.

Nebylo nic platné, že obžalování popřeli existenci tajné Omladiny a že „ko-runni svědci“, ostatně také souzení, své výpovědi u soudu odvolali. Hovořili o nátlaku policie, o podivných způsobech vyšetřování.

Pan komisař mě tak spletl, že jsem nevěděl, co mluvím, ani kde jsem, a ptal se mě na věci, že jsem nerozuměl z toho slova a kdyby býval chtěl, abych se přiznal, že jsem někoho zabil, byl bych to dal do protokolu také,“ stěžoval si sazeč Novák, jemuž bylo teprve patnáct.

Bouřící se mládí

Lorenz sice jednou zapochyboval aspoň o názvu Omladina, její existenci však dokazoval neustupně. Sloužila mu k tomu jen silná slova a vymyšlené kombinace spojující bouřlivé činy a kacířské názory mladých s tajným spolkem. Ve skutečnosti byl soud s Omladinou zfabrikovaným politickým procesem zasahujícím pokrokové hnutí.

Mladé pokrokařství vyrostlo počátkem devadesátých let z prudkého dobového pohybu, k němuž samo vydatně přispívalo. Česká společnost dorůstala do moderní podoby, zároveň se citelněji rozdělovala sociálně a ideově. Mladí odmítali politickou opatrnost dlouhodobých národních vůdců, aniž bralo v úvahu jejich rozvahy. Také nacionální frazeologie obnošené už opozice je nemohla uspokojovat, až situace národa mladé mocné přitahovala. Chtěli ji měnit prudkými skoky, smělymi činy vůči rakousko-německé moci a dynasti. Vznikal z toho anarchisticke gesta a hřmotné demonstrace, které na Prahu uvalily výjimečný stav.

Jiní z pokrokařů byli rozvážnější, analyzovali hlouběji společnost a pojmenovávali její problémy. Byli pak i nešťastní z toho, že je nedokázali rychleji řešit; až po letech poznávali, že správné určené společenské otázky jsou také k užítku a že odpovědi mohou být většinou jen dobové, dočasné, protože některé problémy jsou „věčné“. Pokrokařská generace nebyla také z jednoho kusu a netihla k jednotným postojům. Spojoval ji myšlenkový kvas a touha měnit. Pospojoval ji rovněž veřejný žalobce Lorenz.

Rozsudek

Před soudem se mnozí v lednu 1894 viděli poprvé. Hájili se směle, předseda si s nimi občas nevěděly rady. Přivedl si proto na ně policajty s bajonetami. Byla z toho vřava, která měla v příštích dnech ještě dohru. Soudní síň se téměř vyprázdnila: část žalovaných soud z jednání vyloučil, ostatní se k němu nedostavili. Tak to trvalo až do vynesení rozsudku 14. února 1894.

Zase bylo před soudní budovou plno. Osm obžalovaných bylo osvobozeno, ostatním byl vyměřen trest žaláře. Nejvíce Janu Zieglerovi, osm let. Rozsudek některé překvapil, nečekali ho, nebyli přece žádnými spiklenci. Putovali na Borý - tam se samovazba dala docela snést, a na Pankrác. Tady bylo hůř.

Proces poznamenal nejen osudy obžalovaných, ale celé pokrokařské hnutí. Osláblo a roztránilo se do více směrů a stran.

(kk)

ABC medicínských oborů

TAK JSME OPĚT zvládli a přemohli vánoční a novoroční sváteční hodokvas a navzdory chvalyhodným předsezmetím, že letos to bude jinak, zdravější a v rozumné míře, co se konzumace týče, mnohdy z nás zpytuje svědomí s obklady tu či onde. Bohužel někteří vyhledají i pomoc „svého“ doktora, aby vše napravil. Víme všichni, jak to s námi stojí, jaké je naše „zdravotní“ konto? Máme zvolený správný bankovní dům. Je v čele schopný bankéř?

Bylo by krásné, kdyby tento přímer platil bezvýhradně. Prostě bychom si vybrali o něco více z konta! Pravda je jiná. I když budeme chodit ke třem odborníkům najednou, poníčené zdraví bez naší aktivní spolupráce a podpory neopraví. Není to v zásadě otázka masivních financí, ale otázka aktivního přístupu a intenzivní spolupráce. Stalo se zvykem zehrat na málo štedrou ruku „vlády“ pro zdravotnictví. Troufám si kacířsky polemizovat, že jen v penězích to není. Byť jsem přesvědčen, že i stran financí není zdaleka vše správné. Obzvláště vztah měst, regionů k vlastnímu zdravotnictví je mnohdy velmi macešský. Podporu mi budí tradiční anketa „Contempo“ probíhající mezi špičkovými pracovníky na poli zdravotní péče v USA. Při dotazu na vůdčí osobnosti v jednotlivých oborech medicíny, kde vidí budoucnost a zdroje nápravy neutěšeného stavu péče o zdraví v USA (zemi, kde se na ni věnuje přesvědčivě nejvyšší část národního produktu - 3300 dolarů na hlavu včetně kojenců a starců), nikdo neviděl řešení v dalším zvyšování finančních investic. Většina vidí možnou nápravu v obecné diskusi mezi zdravotníky, vládními činiteli, politiky, výzkumní-

ky a širokou veřejností. Řešení technologické, ekonomické a politické komplexnosti dnešní vyspělé medicíny je viděno ve změně základních kamenů medicínské péče. Účelné využití prostředků a medicínské techniky, výrazná orientace na prevenci chorob a onemocnění, maximální dostupnost moderních výdobytků pro všechny bez rozdílu. Hlavní význam je však přikládán zlepšení a posunu vztahu mezi pacientem a jeho lékařem. Ten ne-

Kde je a kam kráčí medicína '94

ní myslitelný bez vzájemné důvěry a otevřené intenzivní spolupráce obou stran. Problém spočívá v poměrně malé informovanosti jak pacientů, tak ve velmi špatném toku informací mnohdy i mezi lékaři navzájem nebo jednotlivými medicínskými obory. Konec tisíciletí ve znamení informatiky je v ostrém kontrastu s dosti primitivním přenosem informací a způsobem komunikace na poli péče o zdraví. Vede to k velmi zpomalenému uplatnění již i u nás běžně dostupných léčebných postupů, nových vyšetřovacích metod a použití moderních medikamentózních prostředků. V kontrastu je pak zbytečné a neúčelné plýtvání s nimi opět z důvodů malé informovanosti.

Výdobytky vědy a poznání medicíny by měly být široce popularizovány, aby došly nejširšího uplatnění. Nové

protilátky proti toxinům u smrtelných infekcí, očkování dětí proti zánetu jater B, nová látka taxol, velmi slibná při léčbě rakoviny prsu a vaječníků, široce uplatnění inhibitorů angiotenzin konvertujícího enzymu (ACE), které přes komplikovaný název jsou dnes základními léky při léčbě srdečního selhávání, kde jako jediné výrazně prodlužují život pacienta, navíc schází uplatnění jako léčba vysokého tlaku hlavně mladších pacientů. Jejich malé používání u nás je výrazem medicínské ignorace, stejně jako váhavy přístup k antiagregační terapii kyselinou acetylsalicylovou (Acylpyrin) či podobnými léky u ischemické choroby srdeční a ischemických poruch mozku. Nové vyšetřovací metody, jako reakce polymerázových řetězců umožňují diagnostiku infekcí, tumorů a vrozených poruch, které byly ještě před pár lety neslycha-

né. Zobrazení kardiovaskulárního systému pomocí magnetické rezonance nabízí šanci nahradit invazivní vyšetření, kdy je nutno komplikovaně zasahovat do nitra organismu, doslova přímo do srdce. To vše zasluhuje široké propagace a popularizace mezi veřejností, která by měla být stále aktivnější a informovanější o problematice vlastního zdraví. Odpadne tak někdy osudové váhání s včasným zahájením léčby a vyšetřování. Naopak se nebude zbytečně plýtvat tam, kde vynucené zákroky a léčba ze stran pacientů přináší spíše škody na zdraví a také na naší společné kapse.

Nechť jsou řádky Svobodného slova alespoň malým průvodcem a rádcem v základní orientaci v moderní, současné problematice péče o zdraví.

MUDr. Milan KUMAN